לאפוקי מדרבי יוסי שלשה [א]מפירין את הנדר במקום שאין חכם לאפוקי מדרבי יהודה דתניא הפרת נדרים בג' ר' יהודה אומר אחד מהם חכם במקום שאין חכם כגון מאן אמר רב נחמן כגון אנא ר' יהודה אומר אחד מהן חכם מכלל דהנך כל דהו אמר רבינא [א] דמסתברי ליה וסבר: רבי יוסי אומר אפילו יש שם כ"ג כו': אמר רב חננאל אמר רב אין הלכה כרבי יוסי פשיטא [ב]יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא [ג] נמוקו עמו קמ"ל תפשוט מהא דהך קמייתא משמיה דשמואל איתמר דאי משמיה דרב תרתי למה לי [ג]חדא מכלל דחבירתה איתמר: **מתני'** [א]השוחט את הבכור [ד]ונודע שלא הראהו מה שאכלו אכלו ויחזיר להם [ג] הדמים ומה שלא אכלו הבשר יקבר ויחזיר [ד] את הדמים וכן [ה]השוחט את הפרה ומכרה ונודע שהיא טרפה מה שאכלו אכלו ומה שלא אכלו הם יחזירו לו את הבשר והוא יחזיר להם את הדמים מכרוהו לעובד כוכבים או הטילוהו לכלבים ישלמו [ה] דמי טרפה: **גמ'** ת"ר המוכר בשר לחבירו ונמצא בשר בכור פירות ונמצא טבלים יין ונמצא יין נסך מה שאכלו אכלו ויחזיר להם את הדמים ר' שמעון בן אלעזר אומר דברים שהנפש קצה בהן יחזיר להן את הדמים ושאין הנפש קצה בהם ינכה להם את הדמים ואלו הן דברים שהנפש קצה בהן נבילות וטריפות שקצים ורמשים ואלו הן דברים שאין הנפש קצה בהן בכורות טבלים ויין נסך בכור (א) [ו] ולימא ליה מאי אפסדתך לא צריכא כגון דזבין ליה ממקום מומא דא"ל אי לאו [ז] דאכלת הוה מחזינא ליה ושרי ניהליה [ח]כרבי יהודה טבלים הוה מתקיננא להו ואכלנא להו יין נסך על ידי תערובת וכרשב"ג [ט]דתנן יין נסך שנפל לבור כולו אסור בהנאה רבן שמעון בן גמליאל אומר [י]ימכר כולו לעובדי כוכבים חוץ מדמי יי"נ שבו:

הדרן עלך כל פסולי המוקדשין

על אלו מומין שוחטין את הבכור [י]נפגמה אזנו מן [יא] החסחוס אבל לא (ב) [יב] מן העור נסדקה אעפ"י שלא חסרה ניקבה מלא כרשינה או שיבשה איזהו [יג]יבשה כל שתנקב ואינה מוציאה טיפת דם ר' יוסי בן המשולם אומר יבשה שתהא נפרכת: **גמ'** אמאי [ז]פסח ועור כתיב כתיב נמי כי יהיה בו מום ואימא כי יהיה בו מום כלל פסח או עור פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט פסח ועור אין מידי אחרינא לא כל מום רע חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינן חוזרין אף כל מומין שבגלוי ואינן חוזרין ואימא מה הפרט מפורש מומין שבגלוי [ט] ובוטל ממלאכתו ואינו חוזר אף כל מומין שבגלוי ובוטל ממלאכתו ואינו חוזר אלמה תנן נפגמה אזנו מן החסחוס [י] ולא מן העור כל מום רע ריבויא הוא אי הכי מומין שבסתר נמי אלמה תנן [כ]חוטין החיצונות שנפגמו [יא] ושנגממו והפנימיות שנעקרו
נעקרו

לאפוקי מדרבי יוסי. דמתני': **במקום שאין חכם.** הא יש חכם הוא לבדו מתירו: **כגון מאן.** הוי אותו חכם: **מכלל דהני תרי כל דהו.** בתמיה. כלומר אפי' עמי הארץ השנים ועמי הארץ היאך ראויין להצטרף [יג]: **דמסברי להו.** טעמי הלכות נדרים וסברי ואותו חכם ילמד את השנים: **מהו דתימא.** הא קיימא לן במסכת גיטין (דף סז.) רבי יוסי נימוקו עמו ותיהוי הלכתא כוותיה: **נימוקו.** טעמו. שהיה מביא טעם לדבריו כל שעה: **תפשוט מהא.** דאמר רב חננאל משמיה דרב אין הלכה כר' יוסי תפשוט דהך קמייתא דאמר רב יהודה לעיל [לו:] ספק משמיה דרב ספק משמיה דשמואל ג' מתירין את הבכור תפשוט משמיה דשמואל איתמר דאי משמיה דרב תרתי למה ליה למימר לרב תרתי זימני דשלשה מתירין את הבכור ואין הלכה כר' יוסי: **מתני' השוחט את הבכור.** ומכר מבשרו: **ונודע שלא הראהו.** לחכם: **מה שאכלו.** הלוקחים אכלו: **ויחזיר להם הדמים.** משום קנס דאיסור [יג] ספק הוי: **הבשר יקבר.** דבכור תם אסור בהנאה: **מכרוהו.** הלוקחים לעובדי כוכבים הואיל ולא גרם להו איסורא ישלמו לו דמי בשר טריפה בזול והוא יחזיר להם המותר: **גמ' קצה.** מואסת כמו ואקוץ בם (ויקרא כ): **יחזיר להם כל הדמים.** דכל מה שאכלו אינו נהנה להם משעה שנודע להם: **ינכה.** והוא יטול [י]קצת [יד] בתמיה: **ולימא ליה.** ישראל לכהן שמכר מה אפסדתך הלא אם היה הבשר בידך היה טעון קבורה שהרי תם שחטתו: **כגון דזבין ליה.** כהן השוחט מקום המום לישראל: **דאמר ליה.** כהן אם היה בידי הוה מחזינא ליה כמו שהוא שחוט: **כר' יהודה.** דאמרינן בפרק על כמה (לעיל כח.) השוחט את הבכור ואחר כך הראה את מומו רבי יהודה מתיר: **טבלים.** אמאי יטול קצת לימא [כ]ליה מוכר ללוקח אי לאו דאכלתינהו הוה מתקננא להו: **יין נסך.** אמאי יטול קצת. [ומשני] כגון דלא זבין ליה יין נסך גופיה אלא עירבו עם יין כשר ומכרן [ל]לימא ליה אי הדרתיה ניהלי הוה מזביננא ליה לעובדי כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו:

הדרן עלך כל פסולי המוקדשין

על אלו מומין. החסחוס. תנוך האוזן שקורין טנדרי"ן: **אבל לא מן העור.** דהדר בריא ולא הוי מומא. והאי עור היינו אליה רכה של אוזן: פגימה אינה בלא חסרון אבל סדק משמע נמי בלא חסרון: **נפרכת.** כשממשמשין בה: **גמ' ואמאי פסח ועור כתיב.** שישחוט בכור עליהן ומידי אחרינא לא דכתיב וכי יהיה בו מום פסח ועור וסמיך ליה בשעריך תאכלנו דהיינו בלא הקרבה: ומשני **כתיב נמי כי יהיה בו מום.** דמשמע נמי מומין אחריני: **ובטל נמי ממלאכתו.** כגון פסח בטל מהילוך ועור בטל מראייה: **אלמה תנן נפגמה אזנו.** הוי מום הא אינה בטילה משמיעה: **ריבויא היא.** דכתיב כל ולא דרשינן ליה בכלל ופרט: **אי הכי.** דריבויא הוא מומין שבסתר נשחוט נמי עלייהו: **חוטין.** ייגצב"ש: **חילונות.** שבאמצע הפה: **שנפגמו.** שחסרו מעט: **שנגממו.** שנחתכו נסכין ברוחבו ולא חיסרו אלא כעין סדק: **הפנימיות.** מונשליד"ש:
מום

מפירין את הנדר. לישנא דקרא נקט אבל גבי מכס שייך לשון התרה וכן בהמוכר את הספינה (ב"ב דף עג.) גבי בת קול דקאמר ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי: **רבי** יהודה אומר אחד מהם חכם מכלל דהנך כל דהו אמר רבינא דמסברי להו וסברי. כ"כ ברוב הספרים ויש ספרים דגרסי כגון מאן אמר רב נחמן כגון אנא [טו] משמע מתוך לשון הקונט' שכך גרים וקשה היכי פריך עלה מכלל דהנך כל דהו אימא [טו] לא אלא שפחותים מדרב נחמן וא"ת לאידך גירסא נמי מנא ליה כל דהו דלמא מכלל דהנך פחותים ממומחה אבל כל דהו לא וי"ל דפשיטא ליה דחכם דר' יהודה לאו כחכם דלעיל דאיירי במומחה דאפי' רבי יהודה מודה דיחיד מומחה מתיר את הנדר [יז] וכאן דלא איירי [מ]במומחה מה שיעור [יח] נותן לאידך ומיהו קשה דא"כ מנא ליה דאתי לאפוקי מדרבי יהודה כיון דרבי יהודה לא איירי במומחה דלמא רבי חייא בר אבא [יט] מודה דבעינן אחד מהם כחכם דר' יהודה ודוחק לומר דג' מפירין את הנדר משמע ליה שלשתן שוין: **ויין** נסך. אע"ג דבפ' ג' דהוריות (דף יא.) קאמר דסתמו הוי אפיקורוס ביין נסך כמו בנבילות מ"מ לא חשיב נפש קצה בו ועוד דהכא מסקינן על ידי תערובות:

הדרן עלך כל פסולי המוקדשין

מן החסחוס. לשון תנוך הוא כמו ראשי כנפים [כ] והחסמין בפרק כילד צולין (פסחים פב.) [ל]וכל האוזן מתרגם חסחוס דאודנא (עמוס ג): **מה** הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינן חוזרין. כה"ג דרשינן בפ"ק דקדושין (דף כד:) גבי שן ועין וא"ת ומ"ט לא הוי הכא מומא כשנפלה שינו כיון דחשיב מום שבגלוי ואינו חוזר דלקמן בפרק מומין אלו (דף מד.) לא פסלינן ניטלו שיניו גבי אדם אלא משום מראית העין דאינו שוה בזרעו של אהרן מכלל דבבהמה כשר ואפי' גבי אדם לא מיפסל בשן אחד ודוקא בחוטין החיצונות שנפגמו ושנגממו והפנימיות שנעקרו [כא] ינליב"ש בלע"ז כדפירש בקונטרס קאמר בסמוך גבי בהמה דהוי מום אבל ניטלו שיניים לא וי"ל דשאני גבי עבד דגלי קרא אבל הכא שכך דרך שהשיניים נופלות מחמת זקנה לא הוי כעין פסח ועור ומיהו צריך טעם אמר דה"נ עיניו מחמת זקנה וא"ת מאי שנא דהכהו על אזנו וחרשו חשיב מום התם [כב] ועבד יוצא לחירות דהוי מום שבגלוי ואינו חוזר ולקמן בפרק [כג] אלו מומין (דף מה:) תנן חרש שוטה (וקטן) פסולין באדם וכשרין בבהמה [כד] [מ]באדם לא מיפסלי אלא משום דאינו שוה בזרעו של אהרן כדמפרש לקמן [כה] [ע]בין חרש בידי אדם לחרש בידי שמים וי"ל דגבי עבד גלי רחמנא דבדבר קל חשיב מום לצאת בו לחירות [כו] שמשתחרר בשינו:
נעקרו

מסורת הש"ס

א) [בכתובה נ"ל מתירין דהא קאי לפרש אדלעיל בסמוך א' ג' מתירין ועי' תוס' דהכא ד"ה מפירין לישנא דקרא וכו'], ב) [כריתות ט. וש"נ], ג) [מגילה כט: וש"נ], ד) [ומכרו כ"ה במשנה שבמשניות וברמב"ם], ה) [לעיל כח.], ו) ע"ז עד., ז) [הספרים כך איתא במשנה שבמשניות וכן איתא בהרא"ש], ח) [חולין מו:], ט) לקמן לט., י) קצת מדמים הס"ד אח"כ מה"ד בכור בתמיה ולימא ל"ק, כ) ליה מאי אפסדתך ומשני דא"ל מוכר וכו' ל"ק, ל) נ"א דאמר ליה אי בר ל"ק, מ) נ"א במומחה צריך שפיר מה שיעור כו' ל"ק, נ) [נ"ל או כלל], ס) נ"ל ואפילו, ע) ולא מפליג.

◆

תורה אור השלם

1. וְכִי יִהְיֶה בוֹ מוּם פִּסֵּחַ אוֹ עִוֵּר כֹּל מוּם רָע לֹא תִזְבָּחֶנּוּ לַייָ אֱלֹהֶיךָ: דברים טו כא

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' בכור ינכה ולימא ליה: (ב) במשנה אבל לא מן העור:

◆

מוסף רש"י

נמוקו עמו. טעמו, כמסכת גיטין (סז.) מוטב שכמן של חכמים ואמר ר' יוסי נימוקו עמו, נים וקו, דבר ישר כקו המשקולת (שיר"ן א). אי: פירושו עמו לתת טעם לכל דבריו שהיה מיישב את דבריו (גיטין שם).

הדרן עלך כל פסולי המוקדשין

יבשה שתהא נפרכת. ואפ"ה שאין תולדה דם אין זו יבשה עד שתיבש כל כך שתהא נפרכת בצפורן (חולין מו:). חוטין החיצונות. ככר דשוי שקורין ינלינ"ה, השיניות אותן שלפנים כנגד חוטמו, שנפגמו. שניטל מהם מעט, או שנגממו. שנחתכו כרוחבן מלמעלה בשוה ולא חיסרו כלום, הואיל ונראו אותן חוטין (לעיל לה.). והפנימיות. שהשיניים הגדולות קבועות כהן שקורין מייסילר"ש, שנעקרו. לגמרי הוי מום, כדמפרש והואיל הואיל וכי פתי מיתוי, אבל פגימה או גימום אינו ניכר בהם, שהרי מטולם כפה (שם).

◆

שיטה מקובצת

א] רבינא דמסברי להו וסברי: ב] דתימא ר' יוסי נמוקו: ג] להם את הדמים: ד] ויחזיר להם את: ה] ישלמו לו דמי: ו] בכור ינכה ולימא: ז] לאו דאכלתיה הוה כר' ושרי לי ניהליה: ח] לא מן העור: ט] שבגלוי ובטל ממלאכתו כו' שבגלוי ובטל: י] החסחוס אבל לא מן: יא] שנפגמו או שנגממו: יב] להצטרף דהא כליתנהו דמי: יג] דאיסור ספי להו הס"ד: יד] קצת בכור ינכה לו מן הדמים ומ"מ הוא ישול קצת בתמיה: טו] אנא דלמא לעולם כל דהו לא: יז] הנדר וכיון דלא: יח] שיעור ניתן לאידך: יט] אבא נמי מודה: כ] כנפים והחוטין: כא] שנעקרו דהיינו: כב] כ"ג הם בכי עבד ויוצא: כג] בפ' מומין אלו: כד] לקמן דאין לחלק בין: כה] לחירות כגון שמשתחרר:

עין משפט נר מצוה

נו א מיי' פי"ג מהלכות בכורות הלכה ט ופט"ו מהלכות מכירה הלכה יב סמג עשין ריח וטוש"ע י"ד סי' סי סעיף ג וטור ש"ע ח"מ סי' רלד סעיף א:
נח ב מיי' פט"ו מהלכות מכירה הלכה יב טוש"ע ח"מ סי' רלד סעי' ג [טוש"ע י"ד סי' קיט סעיף יג]:
נט ג מיי' פי"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכ' כט טוש"ע י"ד סי' קלד סעיף ב:
א ד מיי' פ"ז מהלכות ביאת מקדש הלכה ג טור י"ד סי' סט:

◆

לעזי רש"י

טנדרי"ן [טינרו"ם]. סחוס.
ייגצב"ש [יינציבי"ש]. חניכיים.
מונשליד"ש [מישילידי"ש]. שיניים טוחנות.

◆

רבינו גרשום

לאפוקי מדר' יהודה דלא בעינן אחד מהם חכם: דמסברי להו וסברי דלא ליהוו עמי הארץ גמורין: תיפשוט מהא דמדהא איתמר משמיה דרב ש"מ דהך קמייתא דאמרינן ספק משמיה דרב ספק משמי' דשמואל דודאי דשמואל היא דאי ההיא נמי משמיה דרב והכא נמי אמר רב הלכה כר' יוסי אלא דאפי' ג' בני כנסת מתירין היינו קמייתא תרי זימני למה לי למימר. לא ודאי לא איתמר אלא חדא משמיה דרב ואידך מכללא. מדוקיא דההיא איתמר ואליבא דרב: ויחזיר להם את הדמים. דקנסוהו רבנן: הן יחזירו לו את הבשר שמותר בהנאתו שרשאי למוכרו לעובד כוכבים: מכרוהו הלוקחין את הבשר לעובד כוכבים ביוקר או השליכוהו לכלבים ועדיין לא נתנו הדמים ישלמו לו דמי טרפה שהיא בזול ולא ישלמו לו כל הדמים שנטלו ממנה לפי שהוא מכר טרפה מרעתו: ינכה להם מן הדמים כנגד מה שאכלו והשאר יחזיר: בכור אמאי ינכה לו מן הדמים לימא ליה הלוקח מאי אפסידתך דאכלתיה והא אי אהדרתיה ניהלך לא הוי תקנה אלא יקבר. כגון דזבין ההוא אבר דהוה ביה מומא ואכליה ומשום הכי ינכה ליה מן הדמים: דאמר ליה אי לאו דאכלתיה הוה מחזינא ליה לחכם ושרי לי ניהליה: כר' יהודה. דמתיר לראות מום לאחר שחיטה כדאמרינן בפרקין דלעילא: טבלים. מצי א"ל אי לאו דאכלת מתקנינא להו הלכך ינכה. ויין נסך שאינו נסך גרידא אלא ע"י תערובת נתנסך וזבני ניהליה ואי הוה מהדר ליה הוה מותר בהנאתו כרשב"ג דתנן וכו' הלכך ינכה: סליק פירקא
על אלו מומין. החסחוס שלועזים טנדרוס: מלא כרשינה. כמלא הכנסת גרגר של כרשינין: אמאי נשחטו על אלו מומין: פסח ועור. בלבד כתיבי: כתיב נמי כי יהיה בו מום סתם ריבה את אלו: ובטל ממלאכתו פסח ועור שאינו ראוי למלאכה: אלמה תנן נפגם אזנו דמשום הכי אינו בטל וקא הוי מום: כל מום רע ריבויא הוא ומרבי הני: חוטין החיצונות הוי מום כי נגממו משום דלא הוי בסתר דמיתחזי כראכיל